

Sune Berthelsen

Et kvindeligt alternativ?

Camilla Collett 1813-1895

Kvindelighedens Ideal har, det vide vi Alle, alene været faststillet i Begreberne taale – bære – lide – tie, kort, i den fuldstændigste Opgivelse af Selvet. Det er smukt dette Element i Kvindenaturen, [og idealet har stadig en opgave, men] Hos en stor Mængde Kvinder afsætter sig denne Selvopgivelsens Princip i en stump Ligegyldighed for Alt, hvad der ikke rører sig indenfor deres egen lille Selvplagerverden, [...] Ingen Pligtiver, ingen Følelsens Friskhed og Spændstighed kan staa sig mod dens smuldrende, langsomt opløsende Magt. Og saa, som den virker i det Smaa, saa virker den og har øvet sin Virkning paa den hele store Samfundsorganisme.

Camilla Collett: *Fra de Stummes lejr* (1877)

For den norske forfatter Camilla Collett, der var en generation ældre end Det moderne Gennembruds øvrige skikkelser, havde litteraturen en afgørende betydning for at gøre op med det ”selvopgivelsens princip”, der alt for længe havde præget den kvindelige selvforståelse. Det var vigtigt, at kvinderne aktivt gjorde op med den afskærmede lukken sig inde i hjemmene og ude af samfundsdebatten.

Ifølge Collett havde en af de afgørende årsager til den kvindelige umyndighedstilstand været den offervillighed som kulturen, kristendommen og historien havde indpodet i kvinderne. For at komme ud af denne (s)tilstand var det vigtigt at finde en indignation og en energi frem. Litteraturen var for Collett et fremragende middel i denne mobilisering, der gennem virkelighedsnære replikker kunne dokumentere, at det kvindelige livssyn udgjorde et alternativ til den herskende mandlige omverdensforståelse.

Collett, der med romanen *Amtmandens Døttre* (1855) havde skrevet, hvad der i eftertiden er blevet betragtet som den første tendensroman om kvindens vilkår i ægteskabet, opgav allerede i 1861 sit selvstændige litterære virke for i stedet at koncentrere sig om litteraturkritikken. Med stadig stigende kraft udfoldede hun her sine feministiske tolkninger af såvel samtidslitteraturen som af litteraturhistorien. Helt afgørende for hende var det i denne sammenhæng at få ændret vurderingskriterierne. Ud fra en moralsk målestok fordømte hun litteraturens seksuelt frigjorte mænd for til gengæld at fremhæve kvinder, der havde mod til at bryde ud af

miljøets snærende bånd. J.P. Jacobsens skildring af Marie i romanen *Marie Grubbe* (1876) betragtede hun som det første eksempel på den nye handledygtige kvinde.

Collett, der kom til at indtage en central rolle for den måde kvindesagen blev diskuteret på i 1880'erne, delte vandene. Bjørnson, der ikke brød sig om hende mente, at hun havde indført kvindesagen i Norden, Alexander Kielland skrev til Collet, at han aldrig havde fremstillet noget kvindeforhold, uden at spørge sig selv: "Hvad vil Fru Collett sige om det", mens hun inspirerede Henrik Ibsen og Jonas Lie til henholdsvis skuespillet *Et Dukkehjem* (1879) og romanen *Kommandørens Døtre* (1886). Georg Brandes mente, at Collett var den direkte årsag til August Strindbergs kvindehad.

Colletts opgør med kvindernes selvopgivende passivitet har sammen med hendes placering i den nordiske gennembrudslitteratur haft afgørende betydning for ligestillingssagens stærke position i nutidens Norden.

Af Camilla Collett

Amtmandens Døttre (roman 1855)

Fortællinger (noveller 1861)

I de lange Nætter (erindringsbog 1863)

Sidste blade I-V (artikler og erindringer 1868-73)

Fra de Stummes Lejr (essays og litteraturkritik 1877)

Mod Strømmen I-II (essays og litteraturkritik 1879-85)

Om Camilla Collett

Camilla Collett er i samtiden blevet behandlet af Hans Jæger i *Litteraturhistoriske Penne-tegninger* (1878) og af Clara Tschudi i *Tre Nutidskvinder* (1887).

Af eftertidens behandlinger kan her nævnes A. Colletts *Camilla Colletts Livs Historie* (1911); Pil Dahlerup *Det moderne gennembruds kvinder* (1983); Torill Steinfeld "Kvindehertets historie", i *Nordisk kvindelitteraturhistorie*, bind 2, red. Elisabeth Møller et al. (1993), s. 272-282